

Prof. Dr. Mehmet Özmen
Armağanı

Editörler

Nurettin Demir - Faruk Yıldırım

Adana 2014

Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı

Editörler: Nurettin Demir - Faruk Yıldırım

© Bu kitapta basılan makalelerin yayın hakları yazarlarına aittir. Makaleler, yazarlarının izni olmadan basılı veya elektronik olarak çoğaltılamaz, başka dile çevrilemez.

ISBN: 978-975-487-196-8

Kapak Tasarım: Emine Ağırbaş

Baskı: Çukurova Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü

İsteme Adresi: Çukurova Üniversitesi

Basın ve Halkla İlişkiler Bürosu

Balcalı/ADANA

Mail: basin-halk@cu.edu.tr

Tel. : 0 322 338 71 14

Çankırı Poşaları*

Nurettin Demir, Hacettepe Üniversitesi

Melike Üzüm, Başkent Üniversitesi

Giriş

Çankırı'nın merkez ilçesine bağlı Alibey Mahallesinde yerli halkın adlandırmasına göre Çingene, Cingan, Elekçi, Bohçacı; kendi adlandırmalarına göreyse Poşa diye bilinen bir topluluk yaşamaktadır. İki üç çocuklu olmakla birlikte farklı nesiller bir arada yaşadığı için kalabalık ailelerden oluşmuş görünen topluluğun 2000 kişilik bir nüfusu olduğu tahmin edilmektedir. Topluluk mensuplarının ana geçim kaynağı ticarettir. Benzer sosyokültürel özellikler taşıyan bazı gruplarla karşılaştırıldığında Poşalar fal bakmaz, müzik ve dansla ilgilenmez, ayı oynatmazlar. Elekçilik, bohçacılık yanında toptan aldıkları halı, kilim, çeyiz malzemeleri, tavuk vb. ürünleri minibüslerle çevre ilçe ve köylerde satarlar. Geçmişte elek, kalbur, gözer yapımı; grubun temel uğraş alanları arasındaydı. Özellikle elek yapımındaki ustalıklarıyla tanınan ve Çankırılıların zaman zaman "Elekçi misiniz?" sorusuyla karşılaşan topluluk mensupları, yaptıkları elekleri eskiden hasat mevsiminde köylere gidip satmaktaydı. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bugün aktif olarak elekçilikle uğraşan bir aile kalmıştır. Elek ve benzeri aletin yapımının zahmetli, ama geliri düşük bir uğraş olması, ortaya konan ürüne olan talebin azalması bu değişimde rol oynamıştır. Yine Çankırı merkezde *Cingan Arastası* olarak bilinen sokakta dükkân işleten ve hırdavat, boya, ip, boncuk vb. malzemeler satan Poşalar da vardır. Eskiden en ucuz ve en kaliteli ürünler bu dükkanlarda satılırken, yeni alışveriş yerlerindeki artışla arastaya olan ilgi de azalmıştır.

Aşağıda gözlem, görüşme, ses ve video kaydı ve yazılı notlarla elde edilen verilerin yardımıyla bir dilsel topluluk olan Çankırı Poşaları tanıtılacak, dilleri hakkında bazı ön bilgiler verilecektir. Örnekleri standart alfabeyle yazılacaktır, fonemleri gösteren işaretler dışında transkripsiyon işareti kullanılmayacaktır. Çalışma çerçevesinde topluluktan, kendi adlandırmaları dışındaki terimlerin taşıdığı pejoratif çağrışımlar göz önünde bulundurularak Poşalar veya Çankırı Poşaları, dillerinden ise *Poşaca* olarak söz edilecektir. Gerçi kaynaklar Poşa teriminin de pejoratif anlamda kullanılabildiğini göstermektedir (Andrews 1989: 141). Çankırı Poşaları ise Poşa adlandırmasından rahatsızlık duymazken Çingene olarak anılmayı hakaret olarak algılamaktadır.

* Bu çalışma TÜBİTAK tarafından desteklenen 112R021 numaralı "Çankırı Poşaları: Dil ve Kültür Araştırması" adlı hızlı destek projesinden üretilmiştir. Projeye desteği için TÜBİTAK'a teşekkür ederiz.

Çankırı Poşalarının dil ve kültürünün tam bir dökümünün yapılması veya ayrıntılı olarak tanımlanması, ön araştırmaların yokluğu da göz önünde bulundurulunca bu yazının dar çerçevesinde altından kalkılamayacak bir araştırma konusudur. Bu yüzden bu makale, kaynaklarda varlığından bile söz edilmeyen Çankırı Poşaları ve dilleri hakkında genel bilgi veren bir ön araştırma olarak değerlendirilmelidir.

Poşa olarak adlandırılan gruplara Doğu Karadeniz başta olmak üzere Anadolu'nun başka bölgelerinde de rastlanmaktadır. Çankırı Poşaları ile bunlar arasında nasıl bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmak da bu yazının konusu değildir.

Kaynaklardaki Durum

Türkiye'de yaşayan herkesin Türkçe bildiğinden hareketle toplam nüfusu Türkçe konuşuru sayma eğilimini bir tarafa bırakırsak, yerli dilleri konuşanların sayıları; bu dillerin konuşuldukları bölgeler, gelecek kuşaklara ne derece aktarıldığı gibi temel konularda sağlıklı bilgi bulmak güçtür. Svanberg'in de dediği gibi "Such groups are very inadequately documented. They have left few traces in the usual historical sources. One reason is that they have lived their lives beyond the scope of official control. The groups' life-style and their negative attitude toward the majority also create great difficulties for anyone studying them" (1989: 603-604). Bu tespitler, Çankırı Poşaları için de geçerlidir. Grup hakkında tarihi kaynaklarda aşağıda özetlenecek olanların dışında veri olup olmadığı şimdilik belirlenememiştir. Aşağıda da belirtileceği gibi grubun içine girmek ve derlemek yapmak oldukça güçtür.

Türkiye'deki akademik çevrelerde yerli dillerin yeterince ilgi gören bir konu olduğu söylenemez. Yine de diyalektologlar ve dilbilimciler gizli diller, özel dil ve bazı grupların dili konusunda son yıllarda yoğunlaşan ilgi çekici çalışmalar ortaya koymuşlardır (örnek olarak bk. Akar 2008, Öztürk 2009, Özsoy ve Türkyılmaz 2006, Sevinçli 2009, Yıldırım 2008, 2011, özel dillerle ilgili genel değerlendirme için bk. Demir 2002, Kaymaz 2003). Bundan başka yabancı araştırmacılar belli dillere odaklanan araştırmalar yapmaktadır (örnek olarak bk. Bläsing 1992, Bulut 2000, Haig 2003, Lahdo 2009a, 2009b). Diyalektoloji uzmanlarıyla dilbilimcilerin ve yabancı araştırmacıların Türkiye'deki Türkçe dışı varyantlara ilgi alanlarında dikkat çekici bir ayrım görülür. Diyalektologlar daha çok özel diller, gizli diller, argo vb. adlarla anılanlara ilgi gösterirken dilbilimciler Kürtçe, Lazca, kısmen Arapça ve Kafkas kökenli dillerle uğraşmayı tercih etmektedir.

Bilgi azlığının, araştırma eksikliği yanında ana dili verisinin son olarak 1965 yılındaki nüfus sayımında yer alması, konuşurların dillerini gizleme eğilimleri, küçük dillerin dil politikasında yok sayılmaları veya görmezden gelinmeleri gibi nedenleri de vardır. Ancak son yıllarda dille ilgili sorunların günlük siyasi tartışmalarda da önemli konulardan biri olması ve devletin dil politikasındaki değişiklikler sonucunda Türkçe dışındaki dillerden daha sık söz edilir olmuştur.

Ayrıca uzun zaman ihmal edilmiş olan Türkiye'deki yerli dillerin araştırılması ve eğitimi yönünde, Türkiye'deki akademik çevrelerde bazı arayışlar da görülmektedir.

Araştırma ve veri eksikliğine rağmen Türkiye'deki yerli dillerin durumu hakkında fikir verecek bilgiler hiç yok değildir. Bunların bir kısmı elektronik olarak da ulaşılır durumdadır. Örnek olarak dünya dillerinin önemli veri tabanlarından www.ethnologue.com sitesindeki verilere göre Türkiye'de akraba diller de dahil olmak üzere biri ölü toplam 36 dil vardır. Tehlikedeki diller hakkında önemli ve güvenilir bir başka kaynak olan UNESCO'nun *Atlas of the World's Languages in Danger*'inde Türkiye'den 18 dil listelenir. www.ethnologue.com'da Çankırı'da Kürtçe (Kuzey Kolu) dışında bir azınlık dilinin konuşulduğundan söz edilmez. UNESCO tarafından hazırlanan listede ise Çankırı'da konuşulan ve yok olma tehdidi altında olan herhangi bir dil geçmez.

Çankırı'daki dil durumu hakkında bilgi veren başka kaynaklar da vardır. Andrews 1963-1971 yılları arasını kapsayan *Köy Envanteri Etüdleri*'ndeki verilerden hareketle "Göçebe ve Gezgin Çingeneler" başlığı altında Çankırı'nın merkezinde ve ilçelerinde arazisi olmayan 75 Çingene ailesinin bulunduğu, bunlarının nüfusunun 381 kişi olduğu bilgisini vermektedir. Yine aynı yerdeki kayıtlara göre, söz konusu tarihlerde bir köyde toprağı olmayan 280 kişilik nüfusa sahip 27 Çingene ailesi yaşamaktadır. Bunlardan şehirdekilerin 3, köydekilerin ise 87 yük hayvanı olduğu bilgisi de yine aynı sayfadaki tabloda yer almaktadır (1989: 223). Ancak çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Poşaların yaşadığı köyler veya idari bölgeler sayılırken Artvin, Erzurum, Kars ve Rize yanında Çankırı'dan söz edilmemiştir; ama notta bazı şehirlerde daha başka Poşaların olduğu yazılıdır (1989: 368-369).

Türkiye'deki etnik gruplar hakkında en son çalışmayı yapan Buran ve Yüksel Çak da 1965 nüfus sayımına göre Çankırı'da 1 Arapça ana dil konusunu olduğunu kaydetmiştir (2012: 254). Bu veri doğru olsa bile bugün Çankırı'da Arapça konusunu olduğunu belgeleyecek bir bilgiye sahip değiliz, ancak 1965 yılındaki tek bir konuşturdan günümüze bir şeyin kalmayacağını tahmin etmek güç değildir. Yine Buran'ın verdiği bilgilere göre 1965 yılında Çankırı'da 3 Ermenice (2012: 270), 158 Kürtçe (2012: 278) ve 2 Lazca konusunu yaşamaktadır (2012: 282). Bugün Çankırı'nın yerli halkına bu bilgiler sorulduğunda, Poşalar dışında kalanlar Türkçeden başka bir dil konuşulduğuna rastlamadıklarını belirtmektedirler. Bunlardan başka Hacettepe Üniversitesi Antropoloji bölümünde etnisite ve toplumsal cinsiyet ilişkisinin ele alındığı bir yüksek lisans tezinde Poşaca bir sayfalık kelime listesi verilmiştir (Bozkurt 2004: 73). Adı geçen çalışmada Çankırı Poşaları, Çingene olarak bilinen gruplar arasında sayılmıştır.

İlk Temas ve Ön Araştırmalar

Çankırı’da ayrı bir dil konuşan bir grubun varlığından ağız araştırmalarıyla ilgili bir yüksek lisans dersi için hazırlanan proje çerçevesinde haberdar olunmuştur. Daha sonra yazarlar dilleri hakkında genel bir fikir edinmek için Çankırı Poşalarını ziyaret etmiş, gruptan esnaf ve ailelerle ön görüşmeler yapmıştır. Çankırı’da Poşa olmayanlarla yapılan görüşmeler, Poşalar dışındaki yerli halkın Poşaların ayrı bir dil konuştuğunu yaygın olarak bilmediğini göstermiştir.

Bilgi eksikliğini gidermek, Çankırı Poşalarını, dillerini ve kültürlerini tanımak amacıyla bölgede alan araştırması yapmanın yararlı olacağı düşünülmüş, bir başlangıç olarak Melike Üzüm, Bülent Gül ve Nurettin Demir danışmanlığında Çankırı Poşalarını Yüksek Lisans tezi konusu olarak seçmiş ve çalışmasını sonuçlandırmıştır (2012). Üzüm, ayrıca 4. *Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı*’nda, Çankırı Poşaları hakkında o zamana kadar elde ettiği verilerden hareketle kısa bilgiler vermiştir (2011).

Ön araştırmalardan sonra mahalle, yazarlardan Çankırı’nın yerlisi olan Melike Üzüm tarafından yakın aralıklarla ziyaret edilmiş, ön bilgi toplanan ailelerle görüşülmüştür. Dilin yeni nesil arasındaki durumunu görmek için çocuklarla yakın ilişki kurulmuş, aileler küçük hediyelerle ziyaret edilerek amacın onların dil ve kültürlerini belgelemek olduğu sık sık vurgulanmıştır. Ayrıca çekilen fotoğraflar ve kamera görüntüleri kaynak şahıslara dönüt olarak sunulmuştur. Kaynak kişilerin duydukları memnuniyet sonucu araştırmacı-kaynak kişi arasındaki bağ kuvvetlenmiştir. Ziyaretler sırasında kaynak kişilerin yeni fotoğraf çekilmesi yönündeki talepleri güvenin işareti olarak görülmüş ve yeni görüşmeler planlanmıştır. Görüşmeler sırasında kaynak kişilerin gönüllü olarak bilgi paylaşabilecekleri bir güven ortamı oluşturulmasına dikkat edilmiştir. Mahallede uzun zaman geçirilmek suretiyle, Çankırı Poşalarının günlük yaşamlarının gözlenmesine çalışılmıştır. Ayrıca bayram, düğün, cenaze merasimi gibi özel günlerde de topluluk arasına katılmak suretiyle gözlem yapılmaya ve veri elde edilmeye çalışılmıştır.

Derlemeler sırasında istenen verileri elde edebilmek amacıyla bir soru listesi oluşturulmuş, listenin yardımıyla Türkçe ifadelerin Poşaca karşılıkları derlenmeye çalışılmıştır. Yönlendirmelerde kaynak kişinin zorlanmamasına ve doğallığın korunmasına dikkat edilmiştir. Soru listesini cevaplamak konuşurlarca bazen oyun olarak algılanmış ve “Hadi bana kartlarından soru sor, ben Poşacasını söyleyim.” şeklinde talepler görülmüştür. Kaynak kişilerin Poşaca sözcükler ve cümleler sorarak Türkçe karşılıklarını istedikleri olmuştur. Bu durumu, derleme amacının kaynak kişilerce anlaşılmış olduğu biçiminde yorumlamak yanlış olmayacaktır.

Araştırmanın Güçlüğü

Dilbilimsel alan araştırmalarının genel güçlükleri yanında Çankırı Poşaları gibi haklarında fazla bilgi bulunmayan, küçük, kapalı topluluklar arasında derleme yapmanın kendine özgü sorunları vardır.

Ağız araştırmalarıyla ilgili çalışmalarda değişik bölgelerde gözlediğimiz üzere horlanan, prestijsiz bir varyantın taşıyıcıları, eğitilmiş insanların konuşmalarına ilgi göstermesinden memnun kalır ve bunu kendi dilsel ve kültürel değerlerine dönüşün bir nedeni olarak kullanırlar (benzer gözlemler için bk. Avtans 2007: 26). Derlemecinin araştırma konusu dil hakkında bilgiye sahip olması, derleme alanında kolay kabul görmesine, benimsenmesine yardımcı olur. Ancak Çankırı Poşaları arasında derleme yapma isteği şüpheyle karşılanmakta, kaynak olabilecek kişiler dilleri hakkında bilgi vermekte daha dikkatli ve isteksiz davranmaktadır. Topluluk birbirini yakından tanıdığı için, grup arasındaki yabancılar kolay fark edilmektedir. Bir aileyle kurulan temasta ailenin diğer fertleri, bilgi verecek kişiyi, konuşmaması yönünde uyaramaktadır. Bu tür sorunlar nedeniyle ancak kelime ve cümle derlemeleri yapılabilmektedir. Ne var ki bu kelime listeleri ve cümleler, konuşurların Poşaca performansları hakkında kapsayıcı bir bilgi vermekten uzaktır. Yüksek Lisans çalışması sırasında ulaşılandan daha kapsamlı veri elde edebilmek amacıyla TÜBİTAK'a bir yıl sürecek bir proje sunulmuş ve kurumun ilgili birimlerince projenin desteklenmesi uygun bulunmuştur. Proje 2013 yılında tamamlanmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi sürmektedir. Ancak geniş metin derlemeleri elde etmekte güçlük çekildiği gibi, derlenen metinlerin çözümü de kaynak eksikliği nedeniyle şimdilik ciddi bir sorun oluşturmaktadır.

Poşacanın Kullanımı

Dil, bir iletişim aracı olarak toplum hayatının değişik alanlarında kullanılır ve farklı işlevleri yerine getirir. Konuşurların dilsel ihtiyaçlarının tamamını tek bir dil karşılayabildiği gibi farklı işlevler için değişik diller de kullanılabilir. Toplumda tek bir alanda kullanılan diller de görülmektedir. Örnek olarak bir dil, sadece ailede veya eğitim alanında ya da iş hayatında kullanılıyor olabilir. Tek dilli topluluklarda, dilin kullanım alanlarını belirlemek, dilin kendi içindeki varyantlar arasında bile ciddi rekabet görülebilmekle birlikte, toplumun bütün dilsel ihtiyaçları bir dil tarafından karşılandığı için kolaydır. Buna karşılık çok dilli toplumlarda karmaşık durumlar ortaya çıkabilmektedir. Ama genel eğilim devlet dili durumundaki dilin daha geniş ihtiyaçları karşılaması, konuşur sayısı az olan dillerin ise belli alanlarda kullanılması biçimindedir.

Çok dilli topluluklarda dillerin ihtiyaçları karşılamadaki dağılımının farklı nedenleri vardır. Nedenlerin başında devletlerin uyguladığı dil politikası gelir. Dil politikasındaki değişmelere paralel olarak dillerin işlev alanlarında değişimler görülür. Örnek olarak Türkiye'de kısa bir zaman öncesine kadar yok sayılan, medyada ve eğlence hayatında yer bulamayan diller, dil

politikasındaki değişmelere paralel olarak yeni kullanım alanlarına kavuşmuşlardır. Buna karşılık Osmanlı döneminde eğitim dili olarak kullanılan Arapça, yerini Türkçeye ve bazı eğitim kurumlarında İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyancaya bırakmıştır. Eğitimde daha önce kullanılmayan yerel dillerin veya başka yabancı dillerin, değişen dil politikası sonucu kendine yer bulma ihtimali vardır. Bu nedenle dillerin kullanıldığı alanların, dillerin özlerindeki sınırlamalardan çok, dil dışı etkenlerden kaynaklandığını vurgulamak gerekir.

Çankırı Poşalarının dili, dilin yerine getirebileceği işlevlerden ancak çok sınırlı bir kısmını karşılamaktadır (dilin işlevleri hakkında bk. Demir 2010). Çankırı Poşacası öncelikli olarak Poşa topluluğu arasında sözel bir iletişim aracı, yerel bir konuşma dilidir. Yazısı ve yazılı geleneği yoktur. Bu nedenle Poşacanın kullanım alanı, az sayıda konuşuru olan yerel bir dilin konuşma dili olarak kullanılabilmesiyle sınırlıdır. Birincil olarak topluluk mensupları tarafından aile dili ve topluluk mensuplarının katıldığı eğlence, ortak iş gibi etkinliklerde de kullanılabilir. Ancak topluluk mensuplarının tamamının Poşacaya hakim olup olmadıkları, aktif ve pasif bilgilerinin durumunun ne olduğu konusunda şimdilik bir şey söylemek mümkün değildir. Mensuplarının verdiği bilgiye göre topluluktan Poşaca konuşanların oranı %70 civarındadır. Konuşma derecesinin dağılımı ise aktif konuşmadan, belli sözcüklerin bilinmesine kadar değişen bir yelpaze sergilemektedir.

(1) *Annem éyi konuşur bizim dilce. Ben o gadar héc güzelce konuşmam. Bi keş derim, bi pısav derim, bi işganesor derim. İnnav demek de o:lan çocuğu.*

Topluluk mensubu çocuklara dilin aktarılması ve aktarımın niteliği ailenin dili evde kullanıp kullanmamasına göre farklılık göstermektedir. Bunun sonucu olarak çocukların Poşaca konuşma düzeyleri, pasif bilgiden aktif konuşmaya kadar değişmektedir.

Kendi dillerine karşı olumsuz bir tutum içinde olmamakla birlikte Poşalar, *Tarti* ya da *Poo* olarak adlandırdıkları yabancıların veya Türkçe konuşanların yanında Poşacayı kullanmaktan kaçınmaktadırlar. Genel olarak iki dilli oldukları için üçüncü kişilerin yanında Türkçe (daha doğrusu Çankırı ağzı) konuşmayı tercih etmektedirler. Bu nedenle Poşa olmayanlarla dili kullandıklarını gösteren yeterli kanıt bulunmamaktadır. Yine Poşa olmayıp da Poşaca bilenlerin varlığına dair bir iki istisna dışında veri yoktur. Bu istisnalar da uzun zaman önce mahalleye taşınan ve zamanla bazı sözcükleri kaptığını söyleyen bir konuşur ve ticaretle uğraşan yaşlı Çankırlıların bazı Poşaca kelimeleri bilmeleriyle sınırlı görünmektedir.

Poşacanın topluluğun konuşma dili olma dışında başka işlevleri yerine getirdiğini gösteren az da olsa örnek bulunmaktadır. Poşaca, Poşa olmayanlarla diyaloglarda veya başkalarının anlamaması istenen bir durum olduğunda, özellikle alışverişte, hastane ve karakol'da gizli dil olarak kullanılabilir. Ancak bu durum karşı tarafça fark edilirse, konuşur uyarılmaktadır.

(2) *Polis geldi mi ergate deriz silaha.*

(3) *Yeri geldiğinde gizli bir lafımız olduğunda dil değişikliği yapıyoruz.*

(4) *İkinci ganala geçme diyolar bazen bazarda bişey alırken. Bişey konuşuyoz, yanımızda biri olunca ikinci ganala geçme diyolar dilce. Biz konuşunca mesela bişi alacaaz diyelim ki domatis alcas, as kine diyoz bu bahalı kine demek bahalı mesela bişi alcas kótuyse keş bu diyoz.*

Satıcı kızıyor mu?

Annamiyo eğer annasa gızar.

Gözlemlerimize ve derleme kayıtlarından elde edilen verilere dayanarak Poşacanın nerede kullanıldığı sorusuna oldukça kesin bir yanıt verebiliriz. Dilin sosyal hayattaki kullanımında yer ve iletişime geçilen kişi ya da kişiler ayrı ayrı etkili olmaktadır. Poşacanın durumunu buna göre şu şekilde özetleyebiliriz:

Ev: Poşalar evde çoğunlukla Poşaca konuşurlar. Bu sebeple yaşlılarla ilgilenen, onların bakıcılığını üstlenen ve zamanının çoğunu evde geçiren genç Poşaların da iyi derecede Poşaca konuştuğu görülmektedir.

Akraba, dost çevresi: Yakın dost ya da akrabalarla iletişimde Poşaca konuşma yeterlilikleri önemlidir. Poşaca konuşma yeterlilik düzeylerine göre dört durumdan söz edebiliriz:

1. Eğer iletişime geçen konuşurlar yeterli derecede Poşaca biliyorsa iletişim süreci boyunca Poşaca konuşulur.

2. Konuşma yeterlikleri farklıysa, Poşaca performansı düşük olan Türkçe-Poşaca karışımı bir dil kullanır.

3. Konuşurların Poşaca yeterlikleri düşük ise yine karışık bir kullanımı görülür.

4. İki den fazla konuşurun bulunduğu ve katılımcıların Poşa olduğu toplu bir ortamda farklı seviyelerden konuşurlar bulunuyorsa, herkes yeterliği düzeyinde Poşaca konuşur ve çocukların anlama düzeyi düşük olsa da yetişkin Poşalar anlama konusunda sıkıntı çekmez. Mahallede gözlenen ortamlarında Poşacayı çok iyi konuşanların sayısı az olsa da hemen hemen herkes Poşaca anlar.

Alibey Mahallesiindeki Tarti ya da Poolar: Mahalledeki Poşa grubuna dahil olmayan komşular da Poşaca bazı kelime ve cümleleri öğrenmişlerdir. Fakat Poşalar bu dilin başkaları tarafından öğrenilmesi konusunda tedirginliklerini açıkça ifade etmektedirler. Derlemeler sırasında da bu dili öğrendiğimizde başkalarıyla paylaşmamamız konusunda sık sık uyarıldık.

Mahalle dışındaki Çankırı halkı: Mahalle dışında yaşayan halk, işaret edildiği gibi, Poşaların ayrı bir dili olduğundan habersizdir. Poşacanın gizli dil olarak kullanıldığı hastane, karakol gibi kalabalık ortamlarda hızlı konuşmalar sırasında kod değiştirme Poşa olmayanlarca kolay fark edilmez. Fark edilmesi durumunda da Poşadaki Türkçe kelimeler ve Poşaca-Türkçe kod değiştirmenin akıcı olması nedeniyle ayrı bir dilin kullanıldığını düşünülmez.

Çankırı yerlilerinden Poşaları en iyi tanıyanlar Alibey Mahallesi'ne yakın Köy Pazarındaki pazarcılardır. Pazarcılar, Poşaların bazı yabancı kelimeleri Türkçeyle karışık kullandıklarını, onları pazarcıların anlamayacağı biçimde konuşmalarını yönünde zaman zaman uyardıklarını söylemektedirler. Ancak bu uyarılar toplulukça hoş karşılanmamaktadır:

(5) *Niye dilleşiyon diyollar dışarının adamı. Dilleşmeden konuş diyollar. Saňa ne ya saňa ne.*

(6) *Köylü böyle bazı mal falan alırken bizim dilce şu malı ver diyog, bizim dilce ruzayı ver diyog, o da diyo ki niye ööle konuşuyon başa kötü mü söyledin diyo.*

(7) *Mıntıkasına göre konuşursun ortama göre konuşma yaparsın. Şimdi şu-raya geldin sen şimdi benimle Türkçe konuşman başka ama bunaldın zaman gendi dilini kullanabiliyosun.*

Okul: Poşa çocukların eğitim seviyeleri genellikle düşüktür. Derlemeler sırasında elli yaş üstü Poşalardan okuma yazma bilenle karşılaşmamıştır. Hemen hemen bütün Poşa çocukları mahalledeki Cumhuriyet İlköğretim Okuluna gitmektedir. Öğretmenleri okulda Poşaca konuşmalarının doğru olmadığını belirttiği için Poşa çocukları okulda Poşaca konuşmaktan kaçındıklarını söylemektedirler. Aileleri de çocuklarının eğitim seviyelerinin düşük olmasına üzülererek Poşaca konuşmanın çocuklar için çok önemli olmadığını, sadece bazı tehlikeli olaylarda kendi aralarında anlayabilecek seviyede Poşaca bilmelerinin yeterli olduğunu savunmaktadırlar. Çocuklar ise Poşacaya ilgiyle yaklaşarak, Poşaca konuşmayı bir ayrıcalık olarak görmekteler.

Dili Gizleme Nedenleri

Poşalar, dillerini sadece kendi grupları içinde kullanmakta ve şimdiye kadar olan tespitlerimize göre grup dışındakilerden başarıyla gizlemektedir. Çankırı halkının bile bir arada yaşadıkları Poşaların ayrı bir dil konuştuğundan haberdar olmaması veya halkın bilgisinin Poşaların farklı kelimeler kullandıkları yönündeki gözlemlerin ötesine geçmemesi, grubun dilini gizlemedeki başarısını gösterir. Grubun farklı kelimeler konuştuğunu bilenler ise kelimeleri ayrı bir dilin söz dağarcığının öğeleri değil de belli şeyleri gizlemek amacıyla geliştirilmiş öğeler olarak görmektedir.

Derlemeler sırasında *Biz Türküz, müslümanız veya Türküz ve Türkçe konuşuyoruz. Dilimiz de dinimiz de bir*, sözleriyle toplumsal ve dini aidiyetlerini zaman zaman vurgulayan Poşaların dillerini gizlemelerinin farklı sosyal ve psikolojik gerekçeleri olmalıdır. Alan araştırması sırasında gerekçelerden bazılarını gözleme ve kaydetme imkanı olmuştur. Bunlardan biri başka bir dili konuşuyor olmalarının bilinmesi durumunda dışlanacakları endişesidir.

Kaynak kişiler baskın dil Türkçeden başka bir dilin konuşuru olmanın yaşamlarını zorlaştırabildiğini gösteren anılarından söz etmişlerdir. Çankırı ağız da konuşabilen kaynak kişilerden birinin iş başvurusu nedeniyle işverenle

yaptığı görüşme sırasındaki deneyimi bunun örneklerinden biridir. Anlattığına göre kaynak kişi iş görüşmesine kardeşiyle gitmiştir. Görüşme olumlu geçmiş, fakat görüşmenin sonunda kardeşi Poşaca bir şeyler söylemiştir. Bunun üzerine işverenin yüz ifadesi değişmiştir. Kaynak kişi, başvurusunun kabul edilmeyeceğini düşündüğünü belirtmiştir.

Gizleme nedenlerinden biri de Poşacanın aynı zamanda bir gizli dil olarak kullanılması olmalıdır. Alan araştırması sırasında bununla ilgili kayıtlar yapmak mümkün olmuştur. Grup mensupları, ev dışında normal olarak Türkçe konuştuklarını, ama yeri geldiğinde, gizli bir şey söylemek istediklerinde Poşaca konuştuklarını dile getirmişlerdir. Bu durumu gösteren şu cümleler farklı derlemelerden seçilmiştir:

(8) *Yeri geldiğinde gizli bir lafımız olduğunda dil değişikliği yapıyoruz.*

(9) *Bi mahkemede gizli bi lafımız olsa saña fısırdırım. Türkçede yayman düdük olur.*

(10) *Gizli lafımız olursa Poşaca konuşuyoz bebelere. Türkçe konuşuyoz dışarı çıkınca.*

Dil Ölümü ve Çankırı Poşalarının Dili

Dil ölümü dil uzmanlarının son yıllarda gittikçe artan oranda ilgisini çeken bir alandır. Dillerin tehlikede olma derecelerini belirleyen çeşitli skalalar belirlenmiştir. Bunlar arasında UNESCO tarafından belirlenen bir skala oldukça kabul görmüştür.

İnsanlığın ortak mirası olan dillerin ve bu dillerle aktarılan bilgi ve kültürün belgelenmesi, tehlikede olanların korunması yönünde önemli çabalar vardır. Yok olma tehlikesi altındaki dillerle ilgili çalışmalarda, dillerin tehlikede oluş derecelerini gösteren çeşitli skalalar oluşturulmuştur. Ancak skalalarda yer alan hususlardan hiç biri dillerin yok olma derecelerini göstermede tek başına kullanılmaz. Bir ölçüte göre iyi durumda olan bir dil başka bir ölçütte acil dikkat edilmesi gereken bir durumda olabilir.

Bu bölümde tehlikedeki dilleri koruma yönünde çaba harcayan kuruluşlardan UNESCO tarafından hazırlanan listeden (Brenzing et al. 2003) hareketle Poşacanın durumuna derlemeler sırasında elde ettiğimiz veriler ışığında kısaca bakılacaktır. UNESCO'nun alan uzmanlarına hazırlattığı kitapçıkta "evaluate a language's vitality and state of endangerment" için 6, "assess language attitudes" için iki ve "to evaluate the urgency for documentatetion" için bir etken belirlenmiştir (2003: 7). Dilin canlılığı ve tehlikede olma derecesi hakkında belirlenen altı faktör şunlardır: 1) Intergenerational Language Transmission; 2) Absolute Number of Speakers, 3) Proportion of Speakers within the Total Population; 4) Trends in Existing Language Domains; 5) Response to New Domains and Media; and 6) Materials for Language Education and Literacy." Poşacanın durumunu bu başlıklar

altındaki açıklamalara göre değerlendirecek olursak şöyle bir manzara ortaya çıkmaktadır.

Sayılan şıklardan ilki olan nesiller arası dil aktarımı açısından durumuna bakacak olursak Poşaca “güvende değil” olarak görünmektedir. Bu basamakta “Belli bir dil topluluğunda çocukların veya ailelerin çoğu kendi dillerini birinci dil olarak kullanmazlar, aksine dil belli sosyal alanlarla (çocukların aileleri anne babaları veya nine veya dedeleriyle iletişimde olduğu ev gibi) sınırlı olabilir. (“Most but not all children or families of a particular community speak their language as their first language, but it may be restricted to specific social domains (such as at home where children interact with their parents and grandparents.)”) (s. 7). Poşaca konuşurları, grup dışı kişilerin arasında Poşaca konuşmayı kabalık olarak değerlendirmektedir. Bu ortamlarda çocuklarını Poşaca konuşmamaları konusunda uyardıklarını belirtmektedirler. Poşaca konuşmak için mekandan daha çok kişilerin, Poşa ve Poo “yabancı” olma durumları göz önünde bulundurulmaktadır. Poşa aileler çocuklarını, Poşaca konuşmamaları yönündeki uyarılarıyla koruduklarını düşünmektedirler. Poşaca, aile aracılığıyla yeni kuşaklara aktarıldığı için dilin korunmasında grup içi evliliğin belli bir önemi olduğu söylenebilir. Ancak dilin bir işe yaramadığı düşüncesiyle genç kuşaklara aktarılmasında çekinceler olduğu da derlemele-rimiz sırasında belirlenmiştir.

İkinci madde olan konuşur sayısı ile ilgili olarak ise aşağı yukarı 2000 kişilik bir nüfusa sahip olan Poşaların dilinin tehlikede olduğunu söylemeye bile gerek yoktur. Nüfusun az olması dillerin yok olmasında tek etken değildir. Ancak dilin diğer alanlardaki kullanılma durumu da göz önüne getirildiğinde Poşa nüfusunun dili korumaya yetmeyecek kadar az olduğu görülmektedir. Türkiye’deki diğer Poşa gruplarıyla birlikte alındıklarında bile sonuç, sayıları genel nüfus içindeki oranlarını değiştirecek durumda değildir. Ama Çankırı Poşalarının diğer şehirlerde olanlar diyaloglarını azlığı da göz önüne getirilince dilin bu açıdan da ciddi tehlikede olduğunu söyleyebiliriz.

Toplam nüfus içinde dili konuşanların oranı konusunda da derlemelerimiz sırasında bilgi elde etmeye çalıştık. Gözlemlerimiz topluluk mensuplarının hepsinin Poşacayı aktif olarak konuşmadığını göstermektedir. Yukarıda da işaret edildiği gibi Poşaca konuşabilenlerin oranı %70 civarındadır. Derlemeler sırasındaki asıl kaynak kişimizin Poşacayı en iyi bilenlerden biri olduğunu farklı kaynak kişilerden duyduk. Yine onun bakımını üstlenen torunu da Poşacayı bilmektedir. Orta yaş ve gençlerde ise Poşaca bilenler vardır. Ancak genç nüfusun tamamı Poşacayı aktif olarak kullanacak derecede bilmemektedir. Bu durumda Poşacayı kesinlikle tehlikede olan diller basamağına taşımamız mümkündür. Mahalledeki Poşaların performansları aileye göre değişmektedir. Bazı aileler çocuklarının Poşaca konuşmasının gereksiz olduğunu ve Poşaca konuşmalarının sosyal hayatlarında sıkıntı oluşturacağı düşüncesiyle Türkçe konuşmaya özen gösterirken bazı aileler evde ve mahallede Poşaca konuşmayı tercih etmektedir.

Dilin kullanıldığı alanlardaki eğilimler açısından bakarsak Poşacanın kullanıldığı alanlarda bir daralma olduğunu görüyoruz. Bu nedenle Poşacayı “dwindling domains” basamağına yerleştirmemiz yanlış olmayacaktır. Bu basamakta baskın olmayan dil, alan kaybetmekte, ailelerin günlük iletişimde yerini baskın dile bırakmaktadır. Böylece çocuklar kendi dillerinin yarı konuşuru (semi-speakers) olmaktadır. Yetişkinler hem Poşacayı hem de Türkçeyi bilir-ken Poşaca asıl kullanıldığı alan olan ailede de, genç nüfusta yerini Türkçeye bırakmaktadır. Genç nüfusta baskın dil Türkçedir. Poşacanın aktif olarak kullanıldığı ailelerde iki dilli çocuklar da görülmektedir.

Poşacanın mevcut durumunu sürdürmesinin önündeki en büyük tehlikelerden biri şehir planlaması çerçevesinde mahallede meydana gelecek değişikliklerdir. Şehir içindeki dönüşüm sonucunda bir arada yaşama imkanlarında meydana gelebilecek değişiklikler topluluğun dil ve kültürünü koruması ve sonraki kuşaklara aktarmasını imkansız hale getirebilir. Gerçekten de derleme yapmaya çalıştığımız ilk sıralarda amacımızı anlatırken “Ne yapacaksınız dilimizi? Evimizi mi yıkacaksınız?” sorusuyla karşılaştık. Poşalar arasında şehir planlaması çerçevesinde Alibey Mahallesiindeki evlerin yıkılacağına dair dedikodular vardır. Böyle bir şeyin olması durumunda büyük bir ihtimalle şimdiki ortak yaşam alanlarını kaybedeceklerdir.

Yeni alanlarda ve medyada kullanılmadığı için Poşaca UNESCO’nun ölçülerine göre inactive’dır. Aynı şekilde “dil öğretimi ve okuryazarlık” için materyaller konusunda da Poşaca için hiçbir şey yoktur.

Resmi durumu ve kullanımı da içinde olmak üzere dile karşı resmi veya kurumsal tavır (“Governmental and Institutional Language Attitudes and Policies, Including Official Status and Use”) açısından Poşacanın durumunu değerlendirdiğimizde şu tespitlerde bulunulabilir: Türkiye’nin dil politikasında, yerel dillerin kullanılmasına dönük olarak ciddi iyileştirmeler olduğunu söyleyebiliriz. Yerel dillerin halk arasında kullanılmasında zaten genel olarak bir engelleme söz konusu değildir. Ancak dilin kullanılmasının resmi olarak desteklenmediği de söylenemez. Fakat 20 Ekim tarihinde açıklanan Demokratik Açılım Paketi adıyla duyurulan açılımlar sonucunda yerel dillerin özel okullarda okutulmasının önündeki engellerin kaldırılacağı duyurulmuştur. Ancak Çankırı Poşacası açısından bu gelişmeler bir şey ifade etmemektedir. Çünkü dili koruma, geliştirme yönünde resmi veya kurumsal destek arayışı söz konusu değildir. Kısaca Poşacanın konuşulması tolere edilmektedir, ancak herhangi bir şekilde desteklenmesi veya fark edilmesi söz konusu değildir. Bilimsel alanda yapılan araştırmalar dilin kullanımını sürdürmeye çalışan topluluk için önemlidir.

Poşaların kendi dillerine karşı tutumlarına yukarıda işaret edilmişti. Burada da gelecek için umut veren bir durum olmadığını söylemek gerekir.

Son olarak dokümantasyon sayısı ve niteliği açısından duruma bakacak olursak, bu konuda projemiz ilktir. Ancak son olmayacağını ummaktayız.

Sayılan gerekçelerin yardımıyla genel bir değerlendirme yapılacak olursa, Poşacanın ciddi tehlike altında bir dil olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Devletin dil politikasında değişiklik, dilin yeni alanlarda kullanılması, genç kuşakların dillerine ilgi duyması gibi dilin yeniden güvenli hale gelmesine katkıda bulunabilecek hususlarda umut veren bir gelişme şimdilik yoktur. Ancak resmi dil ve eğitim politikalarındaki yerel dillerin lehine gelişmelerden Poşacanın da yararlanabilme ihtimali göz ardı edilmemelidir.

Yukarıda da işaret edildiği gibi dil ölümüyle ilgili hangi skalayı kullanırsak kullanalım Çankırı Poşacasının ciddi anlamda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu belirleyebiliriz. Başka bölümlerde ele alındığı üzere Poşaca sadece aile dili, topluluk dili ve kısmen gizli dil olarak kullanılmaktadır. Topluluk üyelerinin hepsi Poşacayı bilmemektedir. Özellikle genç nüfusta Poşaca bilme oranı azalmaktadır.

Dil Ölümünün Nedenleri

Dil ölümüne yol açan nedenleri genel olarak iç ve dış nedenler şeklinde iki farklı açıdan ele alabiliriz. Poşa topluluğunun izole bir yaşam sürmesi dış etkenlerin tesirini azaltmıştır. Ancak yine de Poşacanın sınırlı işlevleri karşılamak için kullanılması, dilden beklenen pek çok işlevi Türkçenin karşılaması Poşaca açısından ciddi sorundur.

Dışarıdan bakıldığında Türkçe konuşan tek dilli bir topluluk gibi görünen Poşaların dillerini tehlikeye sokan iç nedenler oldukça ilginçtir. İç sebeplerden en önemlisi dile karşı tutumdur. Poşaların dillerine karşı olumsuz tutumları dili kullanım alanlarını kısıtlamanın yanında yeni kuşağın da Poşa diline karşı olumsuz bir tavır almasına yol açmaktadır. Bu konuyla ilgili metin örneklerinde yer alan iş başvurusu konulu konuşmada 19 yaşındaki kaynak kişi iş görüşmesinin sonunda kardeşi Poşaca bir şeyler konuştuğu için işe alınmayacağını düşünmektedir. Bu olayda sosyal alanda yeterince dil tecrübesi olmayan 9 yaşındaki kardeşi Poşaca konuşmanın baskın grup içinde küçük düşürücü olduğu ve olumsuz durumlara yol açtığı sonucuna varmıştır. Görüşmemizi bu olaydan bir ay sonra yapmamıza rağmen ablası hala iş görüşmesinde Poşaca konuştuğu için kardeşine kızmaktaydı.

Yaptığımız görüşmelerde ailelerin dillerini değerli bulmadığı gözlenmiştir. Çocuklarının zor durumda kaldıklarında, özellikle karakola veya hastaneye düştükleri zamanları vurgulayarak başlarının çaresine bakabilecek kadar konuşmalarının yeterli olduğunu düşünmektedirler. Fakat Avtans'ın çalışmasında belirttiği gibi zayıf diller araştırılınca konuşurları tarafından değerli görülmeğe başlanır. Poşalar araştırmamızın başında biz de kibar konuşabiliriz istediğimizde, bizim dilimiz çok kaba diyerek kendi dillerini kötüleyen sıfatlar kullanırken çalışmanın ilerleyen günlerinde Poşa dilinin çok değerli olduğunu ve proje ekibiyle paylaştıkları bilgilerin çok önemli olduğu düşüncesini kazanmışlardır. Öyle ki "Bu bilgileri beş yüz milyon versen alamazsın" türü sözlerle karşılaşılmıştır. Başlardaki Türkçe konuşma

yoğunluğu azalmış, daha çok Poşaca konuşarak dil yeteneklerini göstermeye çalıştıkları gözlenmiştir.

Dil ölümünde isimler ayrı bir alan oluşturmaktadır. İsimler, etnik kimliği ve dil kullanımını yansıtmaları sebebiyle araştırmalarda ipucu niteliğinde bilgi sağlamaktadır. Poşaların dillerine karşı olumsuz bakış açıları isim verme geleneklerinde ne düzeyde etkili olduğunu belirlemek gerçekten zordur. Poşaca kişi adlarının bazıları Türkçe konuşurları arasında alışılmış değildir. Ayrıca Poşaca ve Türkçe olmak üzere iki isimli olanlar da vardır. İsimlerin çoğu Türkçede yaygın olanlardır. Ancak Bilor, Hazat gibi genel Türkçede kullanılmayanlar da vardır.

Sankoff'un "Bir dilin canlılığı konuşan sayısından çok o dilin farklı durumlarda kullanımına bağlıdır" (2008: 192) düşüncesinden hareketle Poşa dilini değerlendirdiğimizde dilin günlük yaşamlarının sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde zengin bir söz varlığına sahip olduğunu görürüz. KŞ 1 (70) "Daha bu dil çok konuşulur." derken B. E. umutsuzca dilin çocuklar tarafından öğrenilemediğini dile getirir. Fakat gözlemlerimde ailenin Poşa dilini konuşma becerisine göre çocukların yaşlarının düştüğü görülmüştür. Erkek kaynak kişilerin dili gizleme eğilimleri daha fazla olduğu için olumsuz yönde bilgi verdikleri düşünülebilir. KŞ 1'in bakımını üstlenen G. G. (15) Poşacayı zorlanmadan konuşmaktadır. G.G., babannesinin evde sürekli Poşaca konuştuğunu ve onun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için duyarak kendisinin de öğrendiğini söyler. Fakat Poşalar arasında bu kuşaktan kuşağa aktarım örnekleri çok azdır.

Dil İlişkileri

Poşacada dil ilişkisi sonucu ortaya çıkan gelişmelerin ayrıntılı olarak incelenmesi ayrı bir çalışma konusudur. Bu yazı çerçevesinde bir fikir vermesi için birkaç örneğe kısaca işaret edilmekle yetinilecektir.

Şu anki tespitlere göre substrat olarak Poşaların konuştukları Türkçeye ana dillerinden kopyalanan (kopyalama hakkında örnek olarak bk. Johanson 1993, 2007) en önemli öge, yukarıda bazı örnekleri verilen sözcüklerdir. Bir şeyi gizleme amacı güden bu kullanımların, Poşaların Türkçesine özgü yaygın kullanımlardan çok, anlık durumlar olduğu düşünülmektedir. Türkçe konuşan iki dilli bir Poşa, konuştuğunu Poşa muhatabının anlaması, tek dilli Türkçe konuşurlarının anlamaması için Türkçe kodunda Poşaca sözcüklere yer verebilmektedir. Buna karşılık Çankırı Poşalarının dili, baskın dil durumundaki Türkçenin yoğun etkisi altındadır. Dilin kendine özgü fonolojisi hakkında henüz bir bilgi yoktur. Bu nedenle fonoloji alanında Türkçe etkisi olup olmadığı konusunda, aşağıda verilen örneklerde de görüleceği gibi ünlü uyumlarının Poşacaya kopyalanmış olması gibi hususlar dışında bir şey söylemek için erkendir. Buna karşılık morfoloji, söz dizimi ve sözvarlığında Türkçe öğelere rastlanmaktadır.

Örnek olarak isim tamlamalarının kuruluşunda Türkçe tamlama yapısı ve ekleri Poşacaya kopyalanmıştır. Birleşikler Türkçede olduğu gibi isim+ilgi eki + isim+iyelik kalıbına göre kurulmaktadır:

(11) *Irbig-iñ arka-sı-nı kise*. “İbriğin arkasını temizle”.

(12) *Gadun-uñ por-ı anutuye*. “Kedinin karnı aç.”

Bu tamlama yapısı tamlayanın zamir olması halinde de geçerlidir. Ancak zamirlerde daha karmaşık bir durum söz konusudur. Örnek olarak Poşacada birinci tekil kişi zamiri *es* “ben” biçiminde, ilgi zamiri ise *im* “benim” biçimindedir. Ancak tamlamada *im* biçimine Türkçe yapıya uygun olarak ilgi eki +*(X)n* getirilir, buna karşılık kişi eki olarak tamlanan Poşaca ikinci tekil kişi iyelik ekini alır.

(13) *İm-in mazi-s sev-e*. Benim saçım siyah.

(14) *İm-in adun-us Gulistan-e*. “Benim adım Gülistandır”

İlgi eki yanında isim çekimi morfolojisinden başka ekler de, örnek olarak belirtme eki de Türkçeden Poşacaya kopyalanmıştır ve Türkçede olduğu gibi ünlü uyumlarına göre kullanılmaktadır.

(15) *Hasiğ-ı per* “Ekmeği ver”.

(16) *Tur-u patsım* “Kapıyı açtım”.

(17) *Gidor-u zelle* “Parayı iste”.

Sonuç

Buraya kadar anlatılanlardan, Çankırı’nın Alibey mahallesinde yaklaşık 2000 kişilik bir Poşa topluluğu yaşadığı, bu topluluk hakkında kaynaklarda yeterli bilgi olmadığı gösterilmeye çalışıldı. Alan araştırmaları yoluyla elde edilen bilgilerden hareketle topluluk ve dilleri hakkında bazı tespitler yapıldı. Öncelik topluluğun dil durumu, nerelerde, kimlerle kullanıldığı, dilin toplum içindeki durumu gibi hususlara verildi. Ayrıca topluluğun dillerini gizleme nedenleri üzerinde durulmaya çalışıldı. Son olarak Poşa dilinin Türkçenin yoğun etkisi altında olduğuna işaret edildi ve bunu gösterecek az sayıda örnek verildi.

Bu yazıda ulaşılan her tür sonuca rağmen, Çankırı Poşalarıyla ilgili çalışmaların henüz başlangıç aşamasında olduğu, söylenenlerin hepsinin daha fazla ayrıntılandırılmaya ihtiyaç duyduğu unutulmamalıdır. Yeni bilgiler elde edildikçe bu yazıda söylenenlerden revize edilmesi gerekenler olup olmadığı görülecektir. Yine Çankırı Poşaları ile Anadolu’nun başka bölgelerinde olan Poşaların dil ve kültürlerinin araştırılması, alan araştırmasına meraklı dilcilerin önünde önemli bir araştırma konusu olarak durmaktadır. Bu çalışmalar yapılırken, Türkiye’de tehlike altında olan yerel dillerle ilgili araştırmaların, dünyanın başka bölgelerindeki benzer araştırmalara eklenmesi yönünde de gayret sarf edilmelidir.

Kaynaklar

- Akar, Ali (2008). "Kalaycı Dili". *Kültür Tarihinde Gizli Diller ve Şifreler*. Ed. Emine Gürsoy-Naskali & Erdal Şahin. İstanbul: Picus Yayınları. 35-51.
- Andrews, Peter Alford (1989). *Ethnic Groups in the Republic of Turkey*. with the Assistance of Rüdiger Benninghaus. Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert.
- Avtans, Abhishek (2007). "Humane face of language documentation: a Great Andamanese experience". *Proceeding Conference on Language Documentation & Linguistic Theory*. London: University of London. 20-28.
- Bozkurt, Tülin (2004). Poşalar Örneğinde Etnisite ve Toplumsal Cinsiyet ilişkisi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.]
- Brenzinger, Matthias et al. (2003). *Language vitality and endangerment*. Paris: UNESCO Ad Hoc Expert Group Meeting on Endangered Languages. <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00120-EN.pdf>.
- Bulut, Christiane (2000). "Indirectivity in Kurmanji". *Types of evidentiality in Turkic. Iranian and neighbouring languages*. Eds. L. Johanson & B. Utas. Berlin - New York: Mouton de Gruyter. 147-184.
- Bulut, Christiane (2006). "Turkish elements in spoken Kurmanji". *Turkic languages in contact. Proceedings of the Wassenaar Meeting Feb. 1996*. Hg. H. Boeschoten & L. Johanson 95-121.
- Buran, Ahmet-Berna Yüksel Çak (2012). Türkiye'de Diller ve Etnik Gruplar. Ankara: Akçağ Yay.
- Demir, Nurettin (2002). "Geschichte der Sondersprachenforschung in der Türkei". *Aspekte und Ergebnisse der Sondersprachenforschung II*. Hg. Klaus Siewert. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag. 115-124.
- Haig, Geoffrey (2003). "Sprachenvielfalt und Sprachenpolitik am Rande Europas: die Minderheitensprachen der Türkei". *Sprachen in Europa: Sprachpolitik, Sprachkontakt, Sprachkultur, Sprachentwicklung, Sprachtypologie*. Ed. D. Metzger. Bielefeld: Aisthesis. 167-186.
- Johanson, Lars (1993). "Code-copying in immigrant Turkish". *Immigrant languages in Europe*. Eds. Guus Extra & Ludo Verhoeven. Clevedon: Multilingual Matters. 197-221.
- Johanson, Lars (1999). "The dynamics of code-copying in language encounters". In: *Language encounters across time and space*. Eds. Bernt Brendemoen, Elizabeth Lanza & Else Ryen. Oslo: Novus Press. 37-62.
- Johanson, Lars (2007). *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkiler*. Ankara: TDK.

- Kaymaz, Zeki (2003). *Türkiye'deki Gizli Diller Üzerine Bir Araştırma*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Lahdo, Ablahad (2009a). "Some remarks on language use and Arabic dialects in Eastern Turkey". *Orientalia Suecana* LVIII. 105-114.
- Lahdo, Ablahad (2009b). *The Arabic Dialect of Tillo in the Region of Siirt: (south-eastern Turkey)*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Özsoy, A. Sumru & Y. Türkyilmaz (2006). "Front rounded vowels in the Sinemili dialect of Kurmanji - a case of language contact?". *Turkic-Iranian Contact Areas Historical and Linguistic Aspects*. Eds. L. Johanson & C. Bulut. Harrassowitz. 300-309.
- Öztürk, Rıdvan (2009). "Kıbrıs'taki Gurbetlerin Gizli Dili". *Kıbrıs Konuşuyor: Kıbrıs Ağız Üzerine İncelemeler*. Ed. Rıdvan Öztürk. İstanbul: Kesit. 229-242.
- Sankoff, David (2008). "How to predict the evolution of a bilingual Community". Ed. by Miriam Meyerhoff and Naomi Nagy. *Social Lives in Language –Sociolinguistics and multilingual speech communities*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 179-194.
- Sevinçli, Efdal (2009). "Özel / Gizli Bir Dil: Çepni Dili". *Journal of Yasar University* 4 (13). 1923-1949.
- Svanberg, Ingvar (1989). "Marginal Groups and Itinerants". *Ethnic Groups in the Republic of Turkey*. Ed. Peter Alford Andrews. Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert Verlag. 602-612.
- Üzüm, Melike (2011). "Çankırı Poşa Dili Söz Varlığı Hakkında Ön Bilgiler". 4. Uluslararası Ağız Araştırmaları Çalıştayı. Edirne. [Yayımlanmamış Bildiri].
- Üzüm, Melike (2012). *Çankırı Poşa Dili ve Kültürü*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.]
- Yıldırım, Faruk (2008). "Teber Dili". *Kültür Tarihimizde Gizli Diller ve Şifreler*. Ed. Emine Gürsoy-Naskali & Erdal Şahin. İstanbul: Picus. 52-74.
- Yıldırım, Faruk (2011). *Abdal Gizli Dili, İnceleme-Sözlük*. Adana: Karahan.